

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הולכי דרכים

(כ"ו א') **תנו רבנן:** הולכי דרכים ביום, פטורין מן הסוכה ביום, וחייבין בלילה. הולכי דרכים בלילה, פטורין מן הסוכה בלילה, וחייבין ביום. הולכי דרכים ביום ובלילה, פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה. הולכין לדבר מצוה, פטורין בין ביום ובין בלילה.¹

כי הא דרב חסדא ורבה בר רב הונא כי הוו עיילי בשבתא דרגלא לבי ריש גלותא, הוו גנו ארקתא דסורא (על שפת הנהר). אמרי: אנן שלוחי מצוה אנן (שבאנו לשמוע הדרשה, ולהקביל פני ריש גלותא), ופטורין.

תנו רבנן: שומרי העיר ביום, פטורין מן הסוכה ביום, וחייבין בלילה. שומרי העיר בלילה, פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום. שומרי העיר בין ביום ובין בלילה, פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה. שומרי גנות ופרדסים (אין זזים משם), פטורין בין ביום ובין בלילה.

(ומקשה) וליעבדי סוכה התם וליתבו?

אביי אמר: "תִּשְׁבוּ",² כעין תדורו.³

רבא אמר: פירצה קוראה לגנב.⁴

מאי בינייהו? איכא בינייהו דקא מנטר כריא דפירי (כרי של פירות שהוא תמיד לפניו ויכול לשומרן ואין כאן פרצה קוראה לגנב).

שיטות הראשונים

הולכי דרכים ביום: פטורין מן הסוכה ביום, פירש רש"י, דכתיב "בַּסֶּכֶת תִּשְׁבוּ", כעין ישיבת ביתו. כשם שכל השנה אינו נמנע מלכת בדרך בסחורה, כך כל ימות החג שאינו יום טוב לא הצריכו הכתוב להימנע. וכעין זה כתבו **תוספות**.⁵ ועוד כתבו, שכשלוניס בלילה ביישוב, חייבין בלילה. וביאר **אורחות חיים**, שאם הם בדרך, או במקום שאינו יישוב, פטורים אף

¹ אע"פ שאין הולכין אלא ביום, ומשום דטורדים ודואגים במחשבת המצוה ובתיקוניה, פטורין מן המצוה.

² ויקרא, פר' אמור, כגמב.

³ כדרך שהוא דר כל השנה בביתו, הזיקתו תורה להניח דירתו ולדור כאן בסוכה עם מיטותיו וכלי תשמישו ומצעותיו. וזה אינו יכול להביאן שם מפני הטורח. רש"י.

⁴ כתב הריטב"א, פירוש, ואם ישב בסוכה יגנבו מן הפירות ויבא לו הפסד. תמיהא מילתא, וכי לית ליה לרבא תשבו כעין תדורו? והא טעמא דחולה ומצטער והולכי דרכים משום הכי הוא! ולקמן נמי דרשינן תשבו כעין תדורו מכאן אמרו כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבעו! ותו, היכי פטר ליה מסוכה משום חשש הפסד ממון, וכי יש אדם נפטר מן המצוה בכך? ותיירץ, **דתרווייהו משום 'תשבו כעין תדורו'**, אלא דאביי דריש ליה טפי, דפטר ליה אפילו שלא במקום הפסד, כיון שאין דרכו לעשות דירתו שם. ורבא סבירא ליה דכולי האי לא דרשינן 'תשבו כעין תדורו' שלא לעשות סוכה אלא במקום שדרכו לקבוע שם ביתו, אבל כשיש לו הפסד בדבר ואית ליה צערא ופסידא, בהא פטרינן ליה משום 'תשבו כעין תדורו'.

⁵ זה לשונם: הולכי דרכים ביום, כל זה נפקא מתשבו כעין תדורו, שכשם שאדם בביתו אינו נמנע מלצאת לדרך. וכן מצטער דפטרו לעיל מן הסוכה, היינו מתשבו כעין תדורו, דאין אדם דר במקום שמצטער.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

בלילה⁶ וכן כתב הר"ן, וכן פסק הרמ"א.⁷

הולכי דרכים שחייבים בסוכה, האם חייבים לבנותה: כתב המאירי, שיש שכתבו, שהולכי דרכים לדבר הרשות חייבים בשעת חנייתם אף לעשות סוכה מתחילה.⁸ ודעת המאירי עצמו, שאף לדבר הרשות אין חיוב לעשות סוכה, אלא רק אם יש סוכה במקום חנייתם.⁹

שומרי גנות ופרדסים, פטורין בין ביום ובין בלילה: פסקו הפוסקים כרבא, שטעם הפטור משום פרצה קוראת לגנב, וכששומר כריא דפירי, חייב. וכתב המרדכי בשם ראב"ה, יהודים שכירים לתקן יין בסוכות ושוהים שם, דמיא לכריא דפירי, דחייבין בסוכה. וכן פסק הרמ"א.¹⁰

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרמ)

- ז. שְׁלוּחֵי מְצוֹה פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. (ועין לעיל סי' ל"ח)
- ח. הוֹלְכֵי דַרְכִּים בַּיּוֹם, פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בַּיּוֹם, וְחַיִּיבִים בַּלַּיְלָה; הוֹלְכֵי דַרְכִּים בַּלַּיְלָה, פְּטוּרִים בַּלַּיְלָה, וְחַיִּיבִים בַּיּוֹם. הַגָּה: וְדוֹקָא כְּשִׁיכְלוּ לְמַצָּא סֻכָּה, אֲבָל אִם אֵינָם מוֹצְאִים סֻכָּה יוֹכְלוּ לִלְךָ לְדַרְכָּם, אִף שֶׁלֹּא יֵשְׁבוּ בָּהּ לַאֲחַד יוֹם וְלֹא לַיְלָה, כְּשֶׁאֵין מוֹת הַשָּׁנָה שֶׁאֵינָם מְנִיחַ דְּרָכָם מִשּׁוֹם בֵּיתוֹ (ר"ן פֶּרֶק הַיָּשׁוּן); וְאִף עַל פִּי שֶׁאֵינָם הוֹלְכִים בַּיּוֹם, פְּטוּר אִף בַּלַּיְלָה, דְּאֵין לַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם דִּירָה. וְהוֹלְכִים לְכַפָּרִים לְתַבַּע חוֹבוֹתֵיהֶם, וְאֵין לָהֶם סֻכָּה בְּאוֹתָן הַכַּפָּרִים, וְחִמְיָרוּ עַל עֲצָמָן לְשׁוּב לְבִתְיָהֶם בְּכָל לַיְלָה לְאָכֹל בְּסֻכָּה, וְאִף עַל גִּב דִּישׁ לְהַקֵּל מִכָּל מְקוֹם הַמְּחַמֵּיר תִּבְאָ עָלָיו בְּרַכָּה. (בית יוסף בשם אַרְחוֹת חַיִּים).
- ט. שוֹמְרֵי הָעִיר בַּיּוֹם, פְּטוּרִים בַּיּוֹם וְחַיִּיבִים בַּלַּיְלָה; שוֹמְרֵי הָעִיר בַּלַּיְלָה, פְּטוּרִים בַּלַּיְלָה וְחַיִּיבִים בַּיּוֹם.
- י. שוֹמְרֵי גִּנוֹת וּפְרָדִסִּים, פְּטוּרִים בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה, שֶׁאִם יַעֲשֶׂה הַשּׁוֹמֵר סֻכָּה יָדַע הַגָּנֵב שֶׁיֵּשׁ לְשׁוֹמֵר מְקוֹם קְבוּעַ וְיִבֹּא וְיִגְנֹב מִמְּקוֹם אַחֵר; לְפִיכָךְ אִם הָיָה שׁוֹמֵר כָּרִי שֶׁל תְּבוּאָה, שֶׁיִּכּוֹל לְשׁוֹמֵר כָּלָה מִמְּקוֹם אֶחָד, חַיֵּב לַעֲשׂוֹת סֻכָּה בְּמְקוֹם שֶׁשׁוֹמְרוֹ. הַגָּה: וְהַעֲשִׂין יֵין אֶצֶל הַגּוֹיִים בְּסֻכּוֹת, פְּטוּרִים בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה, דְּצָרִיכִים לְשׁוֹמֵר שֶׁלֹּא יִגְעוּ הַגּוֹיִים (הג"מ פ"ז בְּשֵׁם סִמ"ק וְכָל בּו; וְאִם הוּא בִּעְנֵן שֶׁאֵין צָרִיכִים שְׁמוֹר, חַיֵּב).

⁶ פירוש שאם יש לו ללכת בדרך ויודע שיצטרך לאכול קודם שימצא סוכה, אין צריך למנוע מפני זה.

⁷ או"ח תרמח, מקורות: תוספות (כ"ו א', ד"ה הולכי דרכים; וד"ה וחייבין). אורחות חיים (הל' סוכה אות לג).

⁸ שאם בסוכה מצויה, אף לדבר מצוה כן, כל שאין ביטול אצל המצוה בכך. מאירי.

⁹ ולשיטה זו, לדבר מצוה פטורים מסוכה, אף במזומנת להם. ולעניין הלכה, כתב הביה"ל (תרמח, ד"ה הולכי), שבביאור דין השו"ע נחלקו האחרונים: דעת הלבוש, שמה שאמרו 'חייבין בלילה', היינו כשבא ללון במקום יישוב, מחוייב לחפש סוכה שם, כדי לאכול ולישן. ואם הוא משום יישוב של גויים, שאין שם סוכה, פטור מלעשות שם סוכה. וכתב בבית"ל שכן משמע מביאור הגר"א, דמה שאמרו 'חייבין בלילה', היינו כשמוצא שם סוכה. ושכן ביאר רבינו מנוח את דברי הרמב"ם (וכאמור, כן דעת המאירי). ודעת המג"א, שכשבא ליישוב, אף של גויים, מחוייב לבנות שם סוכה. והכריע במשנ"ב ובביה"ל כדעת הלבוש.

¹⁰ או"ח תרמי, מקורות: מרדכי (סי" תשמ). רמב"ם (הל' סוכה ו, ד). רא"ש (סי' יא).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

חולה ומצטער

(כ"ה א') (המשך משנה): חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה.

(כ"ו א') **תנו רבנן:** חולה שאמרו, לא חולה שיש בו סכנה, אלא אפילו חולה שאין בו סכנה. אפילו חש בעיניו, ואפילו חש בראשו. אמר רשב"ג: פעם אחת חשתי בעיני בקיסרי, והתיר רבי יוסי בריבי¹⁴ לישן אני ומשמשי חוץ לסוכה.

רב שרא לרב אחא ברדלא למגנא בכילתא¹² בסוכה, משום בקי (יתושים).

רבא שרא ליה לרבי אחא בר אדא למגנא בר ממטללתא, משום סירחא דגרגישתא (קרקע לבנה שהיו טחים בה קרקעית הסוכה).

רבא לטעמיה, דאמר רבא: מצטער פטור מן הסוכה.

(ומקשה) והא אנן **תנן:** חולין ומשמשיהם פטורים מן הסוכה. חולה אין, מצטער לא!

אמרי: חולה, הוא ומשמשיו פטורים. מצטער, הוא פטור משמשיו לא.

שיטות הראשונים

חולין ומשמשיהם פטורים מן הסוכה: כתוב בארחות חיים משמשי חולים אינם פטורים אלא בעת שצריך להם. והשו"ע הביא דבריו בשם יש מי שאומר.¹³

גדר מצטער הפטור מן הסוכה: ביאר המרדכי בשם רבי אליעזר ממיץ, שיש לו צער מן הסוכה ובצאתו ינצל. דכעין דירה בעינן, ואין דרך בני אדם לעמוד בדירתם בצער. וכן פסק הרמ"א.¹⁴

מצטער האם פטור גם מאכילה: כתב רבינו פרץ, מצטער דפטור דוקא מלישן; אבל לאכול, לא.¹⁵ ושמא משום דאכילה אינה אלא לפי שעה. והביאו ארחות חיים (בשם הר"ם), וכתב שרבינו שלמה כתב דפטור אפילו מאכילה, וכן דעת רוב הפוסקים. וכן פסק השו"ע.¹⁶

עשה סוכתו במקום הראוי להצטער: כתב המרדכי בשם רא"מ, ודוקא שעשה סוכתו מתחלה במקום הראוי לאכול ולשתות ולישן בה, ונולד לו הצער אחר כך. אבל עשאו מתחילה במקום הראוי להצטער, אינו יוצא אף בדברים שאינו מצטער בהם.¹⁷ וכן פסקו השו"ע והרמ"א.¹⁸

¹¹ יוסי החכם, חריף שבדורו, והוא רבי יוסי בן חלפתא. רש"י.

¹² ואף על פי שיש לה גג וגבוהה עשרה, והוא כאילו חוץ לסוכה. רש"י.

¹³ או"ח תרמ"ג, וכתב המשנ"ב (ס"ק יא), ואם הוא חולה שיש בו סכנה, נראה דיש להקל גם בשעה שאין צריך לו.

¹⁴ או"ח תרמ"ד, מקורות: מרדכי (ס' תשמ). יראים (ס' תכא).

¹⁵ מדאמרין (כ"ו א') רבא שרי לרב אחא למיגני חוץ לסוכה משום בקי, ולא קאמר למיכל.

¹⁶ או"ח תרמ"ד, מקורות: ארחות חיים (ח"א, הל' סוכה אות לב). רבינו פרץ (הגהות סמ"ק, מצוה צג, ס"ק מח). רא"ש (ס' יב).

¹⁷ כגון שירא מגנבים ומלסטים, לא מיבעיא דלא מיפטור בה, אלא אפילו אין סכנה באכילה ושתיה אלא בשינה, לא יצא ידי חובתו כלל אפילו באכילה; דהא כעין דירה בעינן, כיון שאין יכול לעשות בה כל צרכיו אכילה ושתיה ושינה בלא צער מתחילה, לא הויא סוכה,

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אינו יכול לישן בסוכה בפישוט ידיים ורגליים: כתב בתרומת הדשן, מי שצר לו בסוכה לישן בענין זה שאינו יכול לישן בפישוט ידיו ורגליו, נראה דלא מיפטר משינה בסוכה מפני מצטער זה, דאורחיה הוא לפעמים לישן בכפיפת גופו ואיבריו. וכן פסק הרמ"א.¹⁹

כבו הנרות בסוכתו: כתב בתרומת הדשן, אם בליל שבת בחג הסוכות כבו לו הנרות, ויש לו נר בביתו, הדעת נוטה דשרי לצאת מן הסוכה כדי לאכול בביתו במקום הנר. ואפילו כשיש לחבירו נר בסוכתו, פטור מלאכול שם, אם יש בכך טורח גדול. וכן פסק הרמ"א.²⁰

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרמ)

ג. חולים ומשמשיהן פטורים מן הסכה; ולא חולקה שיש בו סכנה, אלא אפלו חש בראשו, (או) חש בעיניו; ויש מי שאומר שאין המשמשים פטורים אלא בשעה שהחולקה צריך להם (ומי שמקוץ דם חייב בסכה) (אור זרוע והגהות אשר"י פ' הישן).

ד. מצטער פטור מן הסכה, הוא ולא משמשיו (אבל בליילה ראשונה אפלו מצטער חייב לאכל שם) כזית (כל בו); איזהו מצטער, זה שאינו יכול לישן בסכה מפני הרוח, או מפני הזבובים והפרעושים וכיוצא בהם, או מפני הריח; ודוקא שבא לו הצער במקרה, אחר שעשה שם הסכה, אבל אין לו לעשות סכנתו לכתחלה במקום הריח או הרוח ולומר: מצטער אני.

הגה: ואם עשאה מתחלה במקום שמצטער באכילה או בשתייה או בשנה, או שאי אפשר לו לעשות אחד מהם בסכה מחמת דמתיירא מלסטים או גנבים כשהוא בסכה, אינו יוצא באותה סכה כלל, אפלו בדברים שלא מצטער בהם, דלא הויא כעין דירה שיוכל לעשות שם כל צרכיו (מרדכי פרק הישן).

מי שקבו לו הנרות בסכה, בשבת, ויש לו נר בביתו, מתר לצאת מן הסכה כדי לאכל במקום נר, ואינו צריך לילך לסכת חבירו שיש שם נר, אם יש טרח גדול בדבר (ת"ה סי' צ"ג ופסקיו סי' קנ"ח); ואם בא רוח לכבות הנרות בסכה, מתר לפרס סדין או בגד מן הצד, אבל לא תחת הסכה (אור זרוע).

מי שלא יוכל לישן בסכה מחמת שצר לו בפשוט ידיו ורגליו, לא מקרי מצטער, וחייב לישן שם אף על גב דצריך לכפף ידיו ורגליו (ת"ה סימן צ"ב), ולא יוכל אדם לומר: מצטער אני, אלא בדבר שדרך בני אדם להצטער בו (טור); ואין המצטער פטור אלא אם ינצל עצמו מן הצער, אבל בלאו הכי חייב לישב בסכה אף על גב דמצטער. (מרדכי פרק הישן).

כיון דלצעוריה קיימא. מרדכי.

¹⁸. או"ח תרמ"ד. מקורות: מרדכי (סי' תשמ). יראים (סי' תכא).

¹⁹. או"ח תרמ"ד. מקורות: תרומת הדשן (שו"ת סי' צב).

²⁰. או"ח תרמ"ד. מקורות: תרומת הדשן (שו"ת, סי' צג; פסקים סי' קנח).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שינה חוץ לסוכה

(כ"ה א') (משנה): אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה.²¹

(כ"ו א') (ומברר) וכמה אכילת עראי?

אמר רב יוסף: תרתי או תלת ביעי.

אמר ליה אביי: והא זימנין סגיאין סגי ליה לאיניש בהכי, והוה ליה סעודת קבע!

אלא אמר אביי: כדטעים בר בי רב ועייל לכלה.²²

תנו רבנן: אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה, ואין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה.

מאי טעמא (אין ישנים עראי חוץ לסוכה)?

אמר רב אשי: גזרה שמא ירדם.

אמר ליה אביי: אלא הא **דתניא**: ישן אדם שינת עראי בתפילין, אבל לא שינת קבע (שמא יפיח בהם), ליחוש שמא ירדם?

אמר רב יוסף בריה דרב עילאי: במוסר שינתו לאחרים (אומר לחברו: אם אירדם, העירני).

מתקיף ליה רב משרשיא: ערביך, ערבא צריך (שמא אף הוא ישכב וישן)!

אלא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: במניח ראשו בין ברכיו עסקינן (שודאי לא ירדם).

רבא אמר: אין קבע לשינה.²³

שיטות הראשונים

שינת עראי חוץ לסוכה: לפי רב אשי, אסור שמא ירדם. וכתב המאירי שלפיו, כשמוסר שינתו לאחרים, או במניח ראשו בין ברכיו, מותר. ולפי רבא לעולם אסור, משום שאין קבע לשינה. הרי"ף ורא"ש הביאו רק דברי רבא. וכן סתם הרמב"ם, שאין ישנים עראי חוץ לסוכה. וביאר הגהות מיימוניות שפסק כרבא. וכן פסק ריא"ז. וכתב רי"ף גיאת, דאין ישינן שינת עראי חוץ לסוכה, וכמה שינת עראי, כדי הילוך מאה אמה.²⁴ והשו"ע סתם דבריו.²⁵

²¹ פסיקת ההלכה לגבי אכילת עראי תתבאר, בעזרת ה', להלן.

²² בבוקר, כשהולכין לבית המדרש ודואג שמא ימשכו השמועות וטועם מלא פיו ושותה. והיינו כביצה. רש"י.

²³ לשמא ירדם לא חיישינן, הלכך, בתפילין שרי. וסוכה היינו טעמא דאסור שינת עראי, לפי שאין קבע לשינה, ואין בה חילוק בין קבע לעראי לענין סוכה, שאין אדם קובע עצמו לשינה, שפעמים שאינו אלא מנמנם מעט ודיו בכך, הלכך זו היא שינתו. וגבי תפילין דטעמא שמא יפיח בהם, ולא משום איסור שינה, בניין פורתא לא אתי לידי הפחה. רש"י.

²⁴ וכתב בהערות יצחק ירנן, זה צע"ג! שכנראה מדברי כל הפוסקים פסקינן כרבא, דלענין סוכה אין עראי לשינה כלל, ושיעורא דמאה אמה לגבי תפילין אתמרי! וגם בזה מפלפל הב"י (בסי' מד) אי קי"ל הכי.

²⁵ או"ח תרל"ט. וכתב בב"ה"ל (ד"ה אפילו), ואפילו מניח ראשו בין ברכיו, דודאי לא אתי להשתקע בשינה, גם כן אסור לתירוצא דרבא דהוא בתרא. עוד כתב המשנ"ב (ס"ק יא), ועיין סימן מד (הל' תפילין), שהוא שיעור הילוך ק' אמה; הא בציר מהכי, אף עראי לא הוי.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שינה מחוץ לסוכה בעת צינה: כתב המרדכי מסקין בשמעתין (כ"ו א') שאסור לישן חוץ לסוכה. אכן סומכין העולם על דבר זה שיראים מן הצינה, והוי כחולה שאין בו סכנה או כמצטער שפטור מן הסוכה. וכן כתב הרמ"א.²⁶

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרלט)

ב. אוכלים ושותים וישנים בסכה כל שבועה, בין ביום בין בלילה, ואין ישנים חוץ לסכה אפלו שנת עראי... הגה: ומה שנוהגין להקל עכשו בשנה, שאין ישנים בסכה רק המדקדקין במצות, יש אומרים משום צנה, דיש צער לישן במקומות הקרים (מרדכי פ' השן); ולי נראה משום דמצות סכה איש וביתו, איש ואשתו כדרך שהוא דר כל השנה, ובמקום שלא יוכל לישן עם אשתו, שאין לו סכה מיוחדת, פטור; וטוב להחמיר ולהיות שם עם אשתו כמו שהוא דר כל השנה, אם אפשר להיות לו סכה מיוחדת.

שינה בתפילין

(כ"ו א') **תני** חדא: ישן אדם בתפילין שינת עראי, אבל לא שינת קבע.

ותניא אידך: בין קבע בין עראי.

ותניא אידך: לא קבע ולא עראי.

(ומבאר) לא קשיא, הא דנקיט להו בדידה (לא קבע ולא עראי, שמא יפלו מידו). הא דמנחי ברישיה (עראי מותר, וקבע אסור שמא יפח). הא דפריס סודרא עלויה (הניחם אצל מראשותיו בין קבע בין עראי, דלא ניתנה תורה למלאכי השרת).

(ומברר) וכמה שינת עראי?

תני רמי בר יחזקאל: כדי הלוך מאה אמה.

(כ"ו ב') **תניא** נמי הכי: הישן בתפילין ורואה קרי (צריך לסלקן מראשו בעוד הקרי עליו), או חזו ברצועה ואינו או חזו בקציצה (בדפוס מושבם, שהם התפילין עצמם). דברי רבי יעקב. וחכמים אומרים: ישן אדם בתפילין שינת עראי, אבל לא שינת קבע. וכמה שינת עראי? כדי הלוך מאה אמה.

אמר רב: אסור לאדם לישן ביום (מפני ביטול תורה) יותר משינת הסוס.

וכמה שינת הסוס? שיתין נשמי. אמר אביי: שנתיה דמר כדרב, ודרב כדרבי, ודרבי כדדוד, ודדוד כדסוסיא, ודסוסיא שיתין נשמי.

וכתב בשם הפמ"ג, ואפשר דהוא הדין לענין סוכה כי האי גוונא (ובשעה"צ, אות כג, כתב, וכן משמע מדברי רי"ף גיאות בהלכותיו, ובזה מיושב מה שנשאר שם המבואר בצריך עיון). מקורות: רמב"ם (הל' סוכה ו,ו). הגהות מיימוניות (ס"ק י). רא"ש (סי' ד). ריא"ז (הלכה ג, סעי' ט). רי"ף גיאת (הל' סוכה, ד"ה אוכלין ושותין עראי).

²⁶ או"ח תרלטב. וראה דרכי משה (ס"ק ג) בהרחבה. וכתב, אך החרד אל דבר יי, ישתדל לו מקום שיוכל לישן שם בלא צער, וישן שם ויעבוד את יי בשמחה. וכן נוהגין המדקדקים. ועיי"ש מש"כ בביאור מנהג המקילים. מקורות: מרדכי (סי' תשמא).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

תנו רבנן: הנכנס לישן ביום, רצה חולץ, רצה מניח (לפי שביום אין דרכו לשמש עם אשתו, ולא לישן קבע). בלילה, חולץ (אפילו לשינת עראי, שמא יימלך ויישן קבע), ואינו מניח. דברי רבי נתן. רבי יוסי אומר: הילדים (בחורים), לעולם חולצין (אפילו ביום) ואינן מניחין, מפני שרגילין בטומאה.

לימא קסבר רבי יוסי בעל קרי אסור להניח תפילין?²⁷

אמר אביי: בילדים ונשותיהן עמהן עסקינן, שמא יבואו לידי הרגל דבר.²⁸

תנו רבנן: שכח ושמש מיטתו בתפילין, אינו אוחז לא ברצועה ולא בקציצה עד שיטול ידיו ויטלם, מפני שהידים עסקניות הן (ושמא נגעו במקום הטינופת).

שיטות הראשונים

שינת עראי בתפילין: בגמרא לעיל אמר רבא, אין קבע לשינה. וביאר רש"י, לשמא ירדם לא חיישינן, הלכך, בתפילין שרי. וגבי תפילין דטעמא שמא יפיח בהם, ולא משום איסור שינה, בניין פורתא לא אתי לידי הפחה. וביאר רש"י, הא דתני עראי מותר, בדמנחי ברישיה. והא דתני בין עראי בין קבע, בדפריס סודרא עלויה. וכן דעת הר"ה ורא"ש.²⁹ ודעת **הראב"ד** שאין ישנים בהם כלל כשהן בראשו, וכל שכן כשהן בידו.³⁰ **והרמב"ם** כתב שאסור אפילו שינת עראי בתפילין, אלא אם הניח עליהן סודר, ולא היתה עמו אשה. וכן פסק **השו"ע**.³¹

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות תפילין, סימן מד)

א. כל זמן שתפילין בראשו או בזרועו, אסור לישן בהם אפילו שנת עראי, אלא אם הניח עליה סודר ולא היתה עמו אשה, ישן בהם שנת עראי, וכיצד הוא עושה, מניח ראשו בין ברכיו והוא יושב וישן. היו תפילין ברכיו בידו מותר לישן בהם אפילו שנת קבע, ואם אוחזן בידו ואינם ברכיו בידו אסור לישן בהם אפילו שנת עראי. **הגה:** ודוקא קשאוהו בלא נרתקו, אבל בנרתקו בכל ענין שרי (בית יוסף בשם העטור).

²⁷ ומיבעי לן למיעבד כוותיה, שהלכה כמותו ברוב מקומות, דקיימא לן נימוקו עמו (גיטין ס"ז ב'). רש"י.

²⁸ והא ודאי אסור לבזותן, לנהוג בהו קלות ראש. רש"י.

²⁹ ואין צריך להניח ראשו בין ברכיו, דעל רבא דהוא בתרא סמכינן, דלית ליה הך אוקימתא דקמאי, דאוקמיה במוסר שנתו לאחרים, ובמניח ראשו בין ברכיו. ר"ה. וכתב הרא"ש, ואם תאמר, היאך שינת עראי מותר, והלא אסור להסיח דעתו מהם ובשעה שמתנמנם נמצא שמסיח דעתו מהם! והיה אומר רבינו יונה ז"ל מתוך דברי רבינו משה ז"ל מצאנו תירוץ לדבר זה. **דודאי היסח הדעת לא הוי, אלא כשעומד בקלות ראש ובשחוק;** אבל כשעומד ביראה ומתעסק בצרכיו, **אף על פי שעוסק במלאכתו ואומנתו ואין דעתו עליהן ממש,** אין זה נקרא היסח הדעת. דאי לא תימא הכי איך יוכל אדם להניח תפילין כל היום. וכן נמי כשנתנמנם, אין כאן היסח הדעת, כי הוא שוכח הבלי העולם ואין כאן קלות ראש.

³⁰ עוד אני אומר, דרבא דאמר אין קבע לשינה לא בא לסתור דברי רבי יוחנן שהעמיד ברייתא דתפילין במניח ראשו בין ברכיו, אלא שבא לומר דבסוכה אפילו מניח ראשו בין ברכיו אסור, לפי שהעראי הוא קבע מפני שמספיק לו לשעה. מעתה, אין לנו בתפילין אלא שלא ישן בהם לא קבע ולא עראי, אא"כ מניח ראשו בין ברכיו. ולפיכך לא כתב הרב ברייתא האמצעית, וכתב האוסרת הכל, וכתב היתר לכל. ראב"ד.

³¹ או"ח מד, א. מקורות: ר"ה (יב א ברי"ף). ראב"ד (כתוב שם). רמב"ם (הל' תפילין ד, טו-טז). רא"ש (ברכות, גכח).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(או"ח, הלכות תפילין, סימן מ)

- ו. שֶׁכַּח וְשִׁמַּשׁ מִטָּתוֹ בְּתַפְלִין, לֹא יֵאָחֵז לֹא בְּבִתִּים וְלֹא בְּרְצוּעָה, עַד שֶׁיִּטֹּל יָדָיו, מִפְּנֵי שֶׁהַיָּדִים עֲסָקָנוּת הֵן, וְשִׁמָּא נִגְעוּ בְּמָקוֹם הַטְּנָפֶת.
- ז. יֵשֶׁן בָּהֶם וְרָאָה קָרִי, לֹא יֵאָחֵז בְּבִתִּים, אֲלָא יֵאָחֵז בְּרְצוּעָה וּמַסִּיר אוֹתָם (עַד שֶׁיִּקְנַח הַקָּרִי מֵעַלְיוֹ וַיִּטֹּל יָדָיו) (בֵּית יוֹסֵף).
- (או"ח, הלכות ברכות, סימן רלא)
- א. אִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לִלְמַד בְּלֵא שְׁנֵת הַצְהָרִים, יֵשֶׁן... וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֵאָרִיךְ בָּהּ, שֶׁאֲסוּר לִישֹׁן בַּיּוֹם יוֹתֵר מִשְׁנֵת הַסּוֹס שֶׁהוּא שְׁתֵּין נֶשְׁמִי, וְאִךְ בְּזֶה הַמַּעַט לֹא תִּהְיֶה כּוֹנֵנֹתוֹ לְהִנָּאֵת גּוּפוֹ, אֲלָא לְהַחֲזִיק גּוּפוֹ לְעַבֻּדֶת ה' יִתְבָּרֵךְ...
- (או"ח, הלכות הנהגת אדם בבוקר, סימן ד)
- טז. דָּוִד הָיָה נֹזֵהר שֶׁלֹּא לִישֹׁן שְׁתֵּין נֶשְׁמִין (פְּרוּשׁ שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת), כִּדִּי שֶׁלֹּא יִטְעֵם טַעַם מִיָּתֶה: הַגָּה: וּבִגְמָרָא פ' הֵשֶׁן מִשְׁמַע דְּדִנְקָא בַּיּוֹם הָיָה נֹזֵהר (דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ וְעֵין בְּבֵית יוֹסֵף).